

УДК 021.64(100):027.022(477):[327:008:316.752]:355.01(477-651.2:470-651.1)
DOI: 10.31866/2616-7654.16.2025.348157

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ У РАМКАХ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Олександр Цімох,
аспірант,
Київський національний університет
культури і мистецтв
(Київ, Україна)
e-mail: a.tsimokh@gmail.com
ORCID ID: 0009-0000-3343-4495

Для цитування:

Цімох, О. (2025). Міжнародне співробітництво публічних бібліотек України у рамках культурної дипломатії в умовах російсько-української війни. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 16, 245–258. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.16.2025.348157>

Мета статті – з'ясувати основні напрями та визначити тенденції міжнародного співробітництва українських публічних бібліотек у рамках культурної дипломатії в умовах російсько-української війни.

Методологічну основу статті сформував комплекс підходів наукового пізнання (об'єктивності, зв'язку теорії і практики), принципу єдності взаємозв'язку із сучасними умовами та методів (аналізу, когнітивний, структурно-функціональний, описовий, синтезу).

Наукова новизна полягає у визначенні основних напрямів культурного співробітництва публічних бібліотек України в умовах російсько-української війни та пропозицій щодо розширення форм у рамках культурної дипломатії.

Основні висновки. З'ясовано, що дослідження міжнародного бібліотечного співробітництва перебуває у центрі уваги науковців, оскільки воно відіграє важливу роль у міжнародних відносинах, сприяє вирішенню глобальних питань через інтеграцію суспільства. Визначено, що культурна дипломатія – це важливий компонент міжнародних відносин, так звана «м'яка сила» держави, що дозволяє через культуру, ідеї, цінності впливати на інші країни, на протидію «жорсткій силі», яка діє виключно через військовий або економічний тиск.

Доведено, що міжнародне співробітництво публічних бібліотек України є надзвичайно важливим інструментом культурної дипломатії, який сприяє презентації культурної спадщини нашої країни світовому співтовариству; популяризації української мови у світі; розширенню міжнародної співпраці; розбудові міжкультурного діалогу; протидії інформаційній агресії. Встановлено, що через просування культури та зміцнення міжнародних зв'язків формується позитивний імідж держави у світі на багато років. Бібліотеки є сталими осередками культури, які відіграють важливу роль у збереженні та популяризації культурної спадщини, демонструючи всьому світу стійкість і незламність українського народу в умовах важких випробувань.

Ключові слова: воєнний стан в Україні; культурна дипломатія; міжкультурна комунікація; міжнародна взаємодія; Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого; партнерство; публічна бібліотека; російська агресія.

ВСТУП

Міжнародне співробітництво є особливим типом суспільних відносин, що виникають у процесі взаємодії як між окремими державами, так і іншими учасниками, так звані субнаціональна та наднаціональна співпраця. П. Андрієнко (2020) зазначає, що як суспільне явище ці відносини характеризуються такими ознаками: поліцентризм, системність, складність, глобальність, взаємозалежність, економічна детермінованість, інформаційна залежність, культурний плюралізм (с. 10).

Характерною рисою початку третього тисячоліття є істотні трансформації у традиційних міждержавних відносинах як в економічній, політичній, фінансовій, так і у гуманітарній сферах. Також можна говорити про запровадження принципово нових механізмів, кількісного і якісного складу учасників міжнародних взаємовідносин, стрімкого розширення сфер співробітництва.

Таким чином, за своєю природою міжнародне співробітництво охоплює всі види діяльності, що дає підстави розглядати його як особливий тип суспільних відносин, а отже, і комунікацію українських бібліотек у рамках культурної дипломатії на міжнародному рівні у часи цивілізаційних викликів, які переживає наша держава на сучасному етапі.

Зазначимо, що інтенсифікація міжкультурної комунікації від самого початку повномасштабного вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 р. кардинальним чином позначилася на міжнародному співробітництві в інформаційно-бібліотечній сфері. Сьогодні українська бібліотечна система, яка була сформована ще у часи радянського тоталітаризму, переживає процес стрімкого демократичного перетворення та болючої адаптації до нових культурних реалій. Пошук бібліотечною спільнотою України нової парадигми своєї діяльності ґрунтується на розумінні невід'ємності від міжнародного інформаційного співробітництва, наданні послуг своїм користувачам на основі впровадження сучасних сервісів, формуванні якісних документно-інформаційних ресурсів.

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ

Наукове осмислення міжнародного співробітництва українських бібліотек та посилення його впливу загалом на бібліотечну справу, започаткування міжнародних зв'язків між окремими бібліотеками та бібліотеками і міжнародними інституціями є важливими для вибору правильних шляхів адаптації бібліотечної галузі України до сучасних вимог, впровадження нових сервісів доступу до національних і світових інформаційних ресурсів, застосування новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту.

Міжнародний аспект культурної політики держави висвітлюється у працях культурологів, філософів, політологів, істориків, зокрема С. Безклубенка, Б. Гуменюка, І. Дзюби, В. Крижанівського, В. Медведєвої, Л. Новохатька, Г. Почепцова, В. Шейка та інших.

В українському бібліотекознавстві питання міжнародного співробітництва почали активно вивчатися з відновленням Україною незалежності у 1991 р. Саме із середини 90-х років ХХ ст. і було започатковано цей напрям досліджень. Окремі теоретичні і практичні аспекти міжнародної бібліотечної взаємодії висвітлено у працях знаних українських вчених: Т. Вилегжаніної, О. Воскобойнікової-Гузевої, Ю. Горбаня, А. Дубровіної, Н. Захарової, В. Ільганаєвої, О. Каракоз, О. Клименко,

К. Лобузіної, Н. Малолєтової, В. Медведєвої, О. Онищенко, В. Пашкової, В. Попика, Л. Прокопенко, О. Сербіна, О. Сокур, А. Соляник, Я. Сошинської, Ю. Трач, Г. Шемаєвої, О. Шендрик, Т. Яворської, Т. Ярошенко та інших. На їхнє переконання, міжнародне співробітництво носить комплексний характер і не може звужуватися лише до окремих проєктів, напрямів, форм, аспектів тощо.

У монографії В. Медведєвої та О. Шендрик (2020) уперше в українському бібліотекознавстві комплексно досліджено питання міжнародного співробітництва публічних бібліотек України від 90-х років XX ст. до початку XXI ст. Проаналізовано особливості державної культурної політики щодо міжнародного співробітництва публічних бібліотек України як вагомого чинника міжкультурної комунікації, розкрито особливості реалізації міжнародних проєктів, розроблено рекомендації для активізації міжнародного співробітництва українських книгозбірень в умовах інформатизації суспільства.

Т. Вилежаніна (2016) акцентує увагу на розбудові проєктної діяльності публічних бібліотек України і підкреслює, що міжнародне співробітництво та залучення кращого зарубіжного досвіду в роботу сприяє значно ефективнішому впровадженню передових технологій. В. Пашкова (2010) зазначає, що розвиток суспільства неможливий без активного міжнародного бібліотечного співробітництва, обміну інформацією та ідеями.

О. Сербін (2025) наголошує на важливості поглиблення міжнародної співпраці бібліотечної спільноти України, особливо в умовах війни, та виокремлює чинники такого співробітництва: «суб'єктна участь у міжнародних професійних організаціях; переклад та поширення на українську бібліотечну спільноту міжнародних програмних документів, рекомендацій тощо; активна робота у підрозділах та робочих групах міжнародних структур». Вказує на вжлиість «розширення партнерства в спільних проєктах та обмін досвідом на рівні бібліотека – бібліотека; спільні із зарубіжними фахівцями дослідження та публікації; розширення участі в науково-практичних заходах; лідерство українських професійних громадських організацій, національних бібліотек у міжнародних професійних структурах» (с. 44).

У спільному дослідженні Ю. Горбаня, Л. Прокопенко і О. Каракоз (2025) встановлено, що українські бібліотеки в умовах російсько-української війни почали активніше комунікувати з міжнародною професійною спільнотою, публікуватися на іноземних фахових платформах, брати участь у зарубіжних конференціях, вести сторінки бібліотек у соціальних мережах іноземними мовами тощо. Така взаємодія сприяє формуванню об'єктивного бачення закордонною аудиторією подій в Україні.

У дослідженні Т. Яворської і А. Лихогляд (2025) констатовано, що міжнародне бібліотечне співробітництво допомагає обміну досвідом саме завдяки співпраці у міжнародних проєктах і програмах, членству в міжнародних бібліотечних асоціаціях, організації та участі у міжнародних заходах. В умовах соціальних викликів саме розширення міжнародного співробітництва українськими бібліотеками сприяє збереженню національної культурної спадщини, посиленню присутності українців у міжнародному дискурсі, зростанню їх ролі в європейському просторі.

О. Клименко і О. Сокур (2020) на основі аналізу напрямів міжнародного співробітництва українських бібліотек як важливого складника стратегічних комунікацій представили найактуальніші з них – міжнародний книгообмін та отримання іноземних документів як дари. Дослідниці наголошують, що міжнародне

співробітництво для українських бібліотек – це «дійовий інструмент міжнародного культурного обміну і продуктивної взаємодії» (с. 132).

Незважаючи на наявність значної кількості наукових робіт, в яких досліджено питання культурної дипломатії, подальше вивчення міжнародного співробітництва публічних бібліотек України сприятиме розробленню ефективних стратегій розбудови бібліотечної галузі.

Мета статті – з'ясувати основні напрями та визначити тенденції міжнародного співробітництва українських публічних бібліотек у рамках культурної дипломатії в умовах російсько-української війни.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну основу статті сформував комплекс підходів наукового пізнання (об'єктивності, зв'язку теорії і практики), принципу єдності взаємозв'язку із сучасними умовами міжнародної взаємодії та методів (аналізу, когнітивний, описовий, синтезу, функціонально-діяльнісний). Методологічними засадами є соціокомунікативний, системно-діяльнісний, інформаційний підходи, що уможливило сучасне осмислення напрямів та форм культурної дипломатії, яку розгорнули публічні бібліотеки України за останні три роки повномасштабної російсько-української війни, визначення напрямів їхньої подальшої взаємодії на міжнародному рівні та підвищення ефективності діяльності через таку співпрацю.

Необхідність досягнення мети статті зумовило також застосування загальнонаукових методів, зокрема аналіз опублікованих документів задля вивчення актуальних проблем міжнародного співробітництва публічних бібліотек України у рамках культурної дипломатії. Використаний джерелознавчий пошук та аналіз профільних публікацій дозволив з'ясувати стан міжнародного співробітництва публічних бібліотек на сучасному етапі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У нинішньому глобалізованому світі надзвичайно актуальним і затребуваним є міжкультурне співробітництво країн і народів. Адже саме культура як сукупність цінностей, що формує смислове наповнення для суспільства, є важливим та ефективним складником державної дипломатії. Наголосимо, що культурна дипломатія – це універсальний інструмент, який має унікальну здатність впливати як на громадську думку, так і загалом формувати ідеологію суспільства, створюючи тим самим міцний фундамент для просування національних інтересів на міжнародній арені.

Зазначимо, що поширення цифрових технологій масової комунікації спростило спілкування людей із різних країн, а культурна дипломатія набуває важливості щодо досягнення взаєморозуміння і розбудови мирних відносин між народами. Як зазначають В. Матвієнко і Т. Шинкаренко (2021), «культурну дипломатію як інструмент м'якої сили в сучасній дипломатичній практиці нерідко асоціюють із публічною дипломатією» (с. 8). Таким чином, культурна дипломатія – це обмін ідеями, цінностями, традиціями, націленими на покращення іміджу країни, а публічна дипломатія пов'язана з інформаційними потоками, телекомунікаційними мережами, комунікативними технологіями та спрямована на вирішення конкретних політичних цілей держави. Культурна дипломатія є складником публічної дипломатії, що

направлена на реалізацію національних інтересів, посилення безпеки країни через вплив на закордонну аудиторію, активізацію міжнаціонального діалогу.

Ніколас Калл (Nikolas J. Cull), провідний фахівець із публічної дипломатії у Великій Британії, стверджує, що культурна дипломатія – це один із напрямів публічної дипломатії, яка орієнтована на встановлення міжнаціональних відносин виключно у сфері культури (USC Center on Public Diplomacy, n.d.). Відповідно культурна дипломатія передбачає підтримку взаємодії з іншими країнами у сфері культури і освіти задля створення позитивного іміджу держави. Таким чином, у рамках публічної дипломатії здійснюється культурно-освітня та інформаційна діяльність, яка і є змістом культурної дипломатії. Культурна дипломатія виступає «м'якою силою», яка завойовує прихильність інших країн, доносячи до різних спільнот свою культуру, освіту, традиції і цінності. Саме через культуру нація розкриває світу свою ідентичність, презентує власні цінності та розкриває особисті ідеї, тобто служить національним інтересам, сприяючи покращенню взаєморозуміння між народами.

Отже, культурна дипломатія – це важливий компонент міжнародних відносин, так звана «м'яка сила» держави, що дозволяє через культуру, ідеї, цінності впливати на інші країни, на протидію «жорсткій силі», яка діє виключно через військовий або економічний тиск.

Активне застосування різних форм і методів культурної дипломатії сприяє поширенню знань про країну і її народ, забезпечуючи іміджевий потенціал держави, а також стає інструментом продукування толерантності та взаємоповаги у сучасному світі. На переконання Н. Ржевської (2018), «поширення інформації сприяє розумінню ідеалів та цінностей інших культур, допомагає формуванню більш широкого та незаангажованого світогляду, що дозволяє неупереджено ставитися до представників інших культур».

Дійовими інструментами стали інститути культурної дипломатії зі своїми закордонними відділеннями, діяльність яких спрямована на формування позитивного ставлення до держави акредитації. Ефективного розвитку набули інститути культурної дипломатії Німеччини (Гете-Інститут), Франції (Французький інститут), Великої Британії (Британська рада), Італії (Інститут культури Данте Аліґ'єрі), Іспанії (Інститут Сервантеса), Китаю (Інститут Конфуція).

Із 2001 р. при Посольстві Австрії в Україні плідно працює Австрійський культурний форум у Києві (нім. Österreichisches Kulturforum Kyjiw) – платформа, яка презентує культурну діяльність цієї країни та покликана сприяти активізації співпраці обох держав, культурному та науковому обміну і розвитку (Austria in Ukraine, n.d.). У 2022 р. при Міністерстві закордонних справ Австрії був заснований Український офіс Австрії (Ukraine Office Austria) для підтримки культурних та освітніх зв'язків обох країн під час війни. Організація сприяє презентації України в Австрії як незалежної культурної нації, намагається підтримувати українських митців, працівників культури і науковців, котрі приїхали в Австрію, та допомогти їм адаптуватися й інтегруватися у місцевий культурний і науковий сектор. Важливими партнерами Австрійського культурного форуму на заході України є Австрійське бюро кооперації у Львові, яке одночасно є відділом Посольства Австрії з питань науки і культури. Український офіс Австрії – це співпраця між Австрійським культурним форумом у Києві та Австрійським бюро кооперації у Львові.

Австрійські бібліотеки, які успішно функціонують у Києві, Львові, Чернівцях, Дрогобичі, Харкові, сприяють розбудові культурної дипломатії обох країн. Зазначимо, що усі вищеназвані інституції Австрії, які успішно функціонують за кордоном, є амбасадором австрійської культури у різних країнах світу, її популяризації та активізації у рамках культурного діалогу.

У 2015 р. в Україні було започатковано Український інститут, що інституалізує культурну дипломатію на державному рівні. Діяльність цієї установи спрямована на покращення сприйняття нашої країни у світі та розбудову її культурних зв'язків з іншими країнами, активну протидію російським фейкам та дезінформації. Український інститут належить до сфери управління Міністерства закордонних справ України у тісній співпраці з Міністерством культури та стратегічних комунікацій України (Ukrainian Institute, б.д.).

Зауважимо, що такі інститути культурної дипломатії мають значні переваги, адже розуміють певну іноземну аудиторію, її уподобання, національні особливості тощо. На базі цих інституцій започатковуються мовні курси, бібліотеки, різноманітні культурні проекти, організовуються виставки. Саме через такий «м'який» вплив доноситься політика держави до іноземної аудиторії.

Євроінтеграція як провідний вектор цивілізаційного поступу України зумовила необхідність розбудови міжнародного співробітництва публічних бібліотек України на якісно новому рівні. Стратегічним напрямом їхньої діяльності є орієнтація на міжнародні практики щодо модернізації бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, подолання технологічного відставання від бібліотечної сфери провідних країн Європи і світу, пришвидшення процесів цифровізації інформаційних ресурсів, запровадження новітніх клієнтоорієнтованих моделей функціонування бібліотек тощо (Шендрик, 2018). І головне – стати видимими для міжнародної спільноти, виступати амбасадорами української бібліотечної справи та культури.

Можливість міжнародного співробітництва закладів культури передбачена у ст. 33 Закону України «Про культуру» (Верховна Рада України, 2010), у ст. 31 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» визначено його напрями (Верховна Рада України, 1995). Важливим документом щодо модернізації бібліотечної сфери України, зокрема діяльності публічних бібліотек, стала Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» (Кабінет Міністрів України, 2016). У ньому зазначена необхідність удосконалення професійної комунікації, розвитку міжнародних професійних зв'язків задля активізації долучення бібліотечної галузі України до міжнародного професійного середовища.

Тривала російсько-українська війна руйнує українську культуру, освіту, мистецтво і бібліотеки, що є кричущим порушенням усіх міжнародних норм і гуманітарного права загалом. Після такої масштабної катастрофи саме культура має стати символом та інструментом у відновленні суспільства. Бібліотеки як найстаріші та найсоціальніші заклади культури з особливим видом інформаційно-комунікаційної діяльності мають збудувати концептуально нове інформаційно-комунікаційне середовище, щоб дати гідну відповідь на складні післявоєнні виклики.

Пріоритетом українських бібліотек має стати культурна дипломатія як важливий елемент їхньої стратегічної діяльності, «м'яка сила», через яку можна ввійти у будь-яку країну, знайти там підтримку на суспільному рівні (Ржевська, 2018,

с. 98) і таким чином просувати українські інтереси у світі. Це у перспективі може стати одним із дійових інструментів реалізації національних інтересів. Умовами успіху є системність застосування і ефективна координація зусиль щодо генерування якісного контенту на зарубіжну аудиторію з урахуванням національних особливостей різних спільнот.

Як зазначили В. Медведєва і О. Шендрік (2020), «пошук українською бібліотечною спільнотою нової парадигми діяльності бібліотек ґрунтується на розумінні того, що система, повнота і якість документних інформаційних ресурсів, яка зосереджена у бібліотеках, надання послуг користувачам суттєво залежать від міжнародного інформаційного співробітництва» (с. 6).

Різноманітність форм активності бібліотекарів як культурних дипломатів України вражає: від організації виставок, презентацій, лекцій, перекладацьких проєктів, конференцій, фестивалів до співробітництва з культурними установами та бібліотеками за кордоном на довгостроковій основі. Бібліотеки виступають інструментом для просування національних культурних цінностей, історії та мови на міжнародній арені.

Після 24 лютого 2022 р. українські бібліотеки відразу відчували значну підтримку світової бібліотечної спільноти: від слів солідарності з Україною до надання матеріальної допомоги. Українська бібліотечна асоціація (УБА) за сприяння українських бібліотекарів ініціювала підписання публічних послань до міжнародної спільноти, зокрема: Звернення УБА до ІФЛА (28.02.2022, 16.03.2022, 21.11.2022, 27.11.2023), Звернення УБА до видавців та провайдерів наукового контенту (02.03.2022), Звернення УБА до бібліотекарів усього світу призупинити відносини з російськими бібліотеками (21.03.2022) (Українська бібліотечна асоціація, б.д.).

Ініціатива «Українська книжкова полицка» – це вражаючий за своїм масштабом культурно-дипломатичний проєкт, який реалізується під патронатом першої леді України Олени Зеленської за підтримки Міністерства закордонних справ України, Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, Українського інституту книги, УБА та Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого (НБУ ім. Ярослава Мудрого). У грудні 2022 р. з'явилися перші полицки з українськими книжками у бібліотеках Польщі, Німеччини та Франції. Нині у межах проєкту відкрито вже понад 250 полицок у 59 країнах світу. Лише упродовж травня 2025 р. українські книжки поповнили бібліотеки Польщі, Угорщини, Португалії, Південно-Африканської Республіки, Таїланду (Українська бібліотечна асоціація, 2025). Відтепер народи світу мають змогу знайомитися із кращими творами української художньої літератури від класичної до сучасної, енциклопедіями, довідниками, науково-популярними виданнями, науковими розвідками, що висвітлюють українську культуру, історію, традиції, ідентичність українців як для дорослої, так і для дитячої аудиторії. Книжки про Україну та українців представлені українською, а також іншими мовами.

Наприкінці березня 2022 р. Публічна бібліотека імені Лесі Українки оголосила про акцію «Книжки вслід» зі збору та відправки українських книжок у європейські країни, де знайшли прихисток мільйони українських біженців. На початок грудня того ж року цією бібліотекою було вже зібрано і доправлено українцям у 22 міста Європи і Кіпру понад шість тис. книжок, на серпень 2023 р. – у 35 міст світу, у тому числі Тель-Авів (Ізраїль) та Токіо (Японія), вже майже вісім тис. книжок. Та-

кож 20 книжок шрифтом Брайля для дітей із проблемами зору надійшли до Праги (Чехія) (Публічна бібліотека імені Лесі Українки, 2022). Публічна бібліотека імені Лесі Українки активно співпрацює та вже отримала офіційні подяки від Бібліотеки міста Зелена Гура (Польща), Слов'янської бібліотеки у Празі при Національній бібліотеці Чехії, мовної школи ЧехПрестиж у Празі та ін.

До цієї акції долучилися інші книгозбірні, зокрема Централізована бібліотечна система Деснянського району, Центральна районна бібліотека Печерського району, Бібліотека для дітей № 9 Централізованої бібліотечної системи Шевченківського району (всі м. Київ). Львівська обласна наукова універсальна бібліотека, Львівська обласна бібліотека для дітей, Львівська обласна бібліотека для юнацтва ім. Романа Іваничука також взяли участь у зборі книжок для українських біженців у Польщі, луцькі бібліотекарі передали понад 300 книжок для польських бібліотек (Сердюк & Герасимова, 2022, с. 12).

Ще один напрям, який здійснюють українські бібліотекарі і який посилює голос України на світовій арені, – це розкриття правдивої інформації про російську збройну агресію та роботу бібліотек на підтримку своїх громад у численних публікаціях та інтерв'ю у зарубіжних засобах масової інформації. До прикладу, інтерв'ю директора НБУ ім. Ярослава Мудрого для медіа-порталу «Культура» (Болгарія, 2024 р.) (Белева, 2024); для Радіостанції Еуропа 1 (2024 р.); для культурологічного журналу *Przekrój* (Польща, 2024 р.) та інші.

Треба зазначити, що після повномасштабного вторгнення країни-агресора російської федерації на територію України участь українських бібліотекарів у професійних заходах на міжнародному рівні значно активізувалася. До прикладу, фахівці публічних бібліотек були залучені до:

- лідерської програми LIBER Journées у Вільному університеті Берліна (Німеччина) (захід було організовано Асоціацією дослідницьких бібліотек Європи (*фр.* Ligue des Bibliothéques Européennes de Recherche, *англ.* Association of European Research Libraries, LIBER));
- форуму BIBLIOCON у Гамбурзі (Німеччина);
- литовсько-українського форуму «Роль бібліотек у зміцненні демократичного суспільства (Каунас, Кретинга, Клайпеда);
- симпозіумів, організованих УБА спільно зі Школою інформації Університету Сан-Хосе (США) у 2022–2024 рр. (Українська бібліотечна асоціація, б.д.);
- Форуму міжнародного партнерства, організованого командою благодійного фонду «Бібліотечна країна», в якому брали участь бібліотекарі з України, Естонії, Молдови, Латвії, Литви, Польщі, Німеччини, Великої Британії, Хорватії, Іспанії, Нідерландів, Угорщини, Румунії, Чехії (*Смільківська говорить*, 2022), та ін.

Треба зазначити, що активна участь у таких міжнародних заходах українських бібліотекарів і представлення на високому професійному рівні власного досвіду та суспільних викликів в умовах російсько-української війни є надзвичайно важливими не лише із погляду інтеграції у світову бібліотечну спільноту, а й заради головного – щоб українське питання було постійно у фокусі уваги світового співтовариства. О. Клименко та О. Сокур (2020) зазначають, що відкрите і рівноправне співробітництво українських бібліотек із книгозбірнями інших країн світу є невід'ємним складником інформаційно-комунікаційної діяльності, що здійснюється на принципах незалежності, рівності та взаємної вигоди, а в умовах тотальної цифровізації

виступає стратегічним напрямом комунікації задля розширення міждержавного та міжкультурного обміну, розвитку світових культур і цивілізацій у цілому.

Ще одним із дійових проявів культурної дипломатії є стажування українських бібліотекарів у книгозбірнях провідних країн світу. До прикладу, у 2023 р. УБА організувала таке стажування у національних бібліотеках Польщі, Латвії, Німеччини, Великої Британії у рамках проєкту створення Національної електронної бібліотеки України (Сербін, 2025).

3 березня 2022 р. близько 200 тис. українців прибули до Великої Британії за програмою Homes for Ukraine, половина з яких уже працевлаштована у цій країні. Нині у британських книгозбірнях працюють й українські бібліотекарі. До прикладу, в бібліотеці Stamford Hill Library на посаді Library Officer працює українка Віра Ерен, яка реалізувалася у цій країні за своїм фахом – бібліотекар. Як зазначає сама Віра, надзвичайно складно отримати таку посаду без досвіду роботи у цій країні, але наполегливість і бажання працювати та бути корисною допомогли (*Інтерв'ю з українкою Вірою Ерен, 2023*). Це ще одне свідчення культурної дипломатії та нагадування світу про Україну.

Важливим напрямом діяльності для мережі публічних бібліотек України є співробітництво з установами та організаціями у галузі культури на міжнародному рівні, зокрема у сфері міжнародного документообміну та міжнародного міжбібліотечного абонементу. Зауважимо, що ці форми культурної взаємодії здійснюються на взаємовигідній основі і також сприяють порозумінню і розбудові культурної дипломатії між країнами і народами.

Як зазначає О. Сербін (2025), генеральний директор НБУ ім. Ярослава Мудрого, значним здобутком цієї книгозбірні стало набуття членства в Європейському бюро бібліотечних, інформаційних і документних асоціацій (*англ.* European Bureau of Library, Information and Documentation Association, EBLIDA), яке об'єднує понад 120 дійсних членів – бібліотечних асоціацій та установ із 32 країн Європи, що представляють 65 тис. публічних бібліотек. Підкреслимо, що членство українських бібліотек у таких авторитетних міжнародних об'єднаннях сприяє розширенню культурної дипломатії у світі через поширення української культури та українських наративів, донесення до світового співтовариства правдивої інформації про нашу країну.

Отже, виділимо основні перспективні напрями культурної дипломатії публічних бібліотек України на міжнародному рівні:

- *презентація культурної спадщини* (організація виставок рідкісних книг, рукописів, фотографій, поштів тощо, які ілюструють минуле та сучасне України; проведення лекцій і презентацій, які присвячені висвітленню українських культурних традицій, національного мистецтва, літератури тощо);
- *популяризація української мови* (сприяння вивченню мови через організацію мовних курсів у бібліотеках за кордоном, бібліотечок та книжкових полиць з українськими книжками, проведення заходів із популяризації мови);
- *розширення міжнародного співробітництва* (встановлення партнерських відносин із культурними закладами та бібліотеками за кордоном для проведення різноманітних культурних проєктів та обміну досвідом);

– *розбудова міжкультурного діалогу* (бібліотеки можуть бути локаціями для обміну інформацією та місцем зустрічей між представниками різних культур, беручи участь у сприянні порозумінню між народами);

– *протидія інформаційній агресії* (бібліотеки є авторитетним джерелом інформації, що протистоять дезінформації та пропаганді через спростовування фейків і неправдивих наративів про Україну).

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає підстави для висновку, що міжнародне співробітництво публічних бібліотек України є надзвичайно важливим інструментом культурної дипломатії, який сприяє презентації культурної спадщини нашої країни світовому співтовариству; популяризації української мови у світі; розширенню міжнародної співпраці; розбудові міжкультурного діалогу; протидії інформаційній агресії. Адже саме через просування культури та зміцнення міжнародних зв'язків формується позитивний імідж держави у світі на багато років. А бібліотеки як сталі осередки культури відіграють важливу роль у збереженні та популяризації культурної спадщини, демонструючи всьому світу стійкість і незламність українського народу в умовах важких випробувань.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні ефективної моделі діяльності українських публічних бібліотек щодо розширення культурної дипломатії у межах міжнародного співробітництва.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Андрієнко, П. П. (2020). Міжнародні культурні взаємини в нових реаліях. В В. Медведєва & О. Шендрик, *Міжнародне співробітництво публічних бібліотек України* (с. 10–11). Ліра-К.
- Белева, Й. (2024, 24 травня). *«Цивілізація повинна перемогти варварство»*. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. <https://nlu.org.ua/article.php?id=601>
- Верховна Рада України. (1995, 27 січня). *Про бібліотеки і бібліотечну справу* (Закон № 32/95-ВР). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>
- Верховна Рада України. (2010, 14 грудня). *Про культуру* (Закон № 2778-VI). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
- Вилегжаніна, Т. (2016). Українські бібліотеки в процесі євроінтеграції. *Бібліотечна планета*, 3, 4–6.
- Горбань, Ю., Прокопенко, Л., & Каракоз, О. (2025). Специфіка діяльності публічних бібліотек України за умов російсько-української війни. *Український інформаційний простір*, 1(15), 188–200. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(15\).2025.335357](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(15).2025.335357)
- Інтерв'ю з українкою Вірою Ерен, бібліотекаркою в Лондоні. (2023, 14 липня). Бібліотечна країна. <https://livelibrary.com.ua/news/vira-eren/>
- Кабінет Міністрів України. (2016, 23 березня). *Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»* (Розпорядження № 219-р). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#Text>
- Клименко, О. З., & Сокур, О. Л. (2020). Міжнародне співробітництво бібліотек – важливий складник стратегічних комунікацій. *Бібліотечний Меркурій*, 2(24), 125–137. [https://doi.org/10.18524/2707-3335.2020.2\(24\).202076](https://doi.org/10.18524/2707-3335.2020.2(24).202076)

- Матвієнко, В., & Шинкаренко, Т. (2021). Культурна дипломатія як напрям зовнішньої політики держави. В І. Матяш & В. Матвієнко (Ред.), *Культурна дипломатія* (с. 7–20). ДІП «ГДІП». <https://sshd.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/ukr.pdf#page=7>
- Медведева, В., & Шендрик, О. (2020). *Міжнародне співробітництво публічних бібліотек України*. Ліра-К.
- Пашкова, В. С. (2010). *Еволюція національних бібліотечних асоціацій (1876–2009)* [Автореферат дисертації доктора історичних наук, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського].
- Публічна бібліотека імені Лесі Українки. (2022, 4 травня). *Книжки вслід: акція*. <https://luki.kyiv.ua/knyzhky-vslid-aktsiya/>
- Ржевська, Н. Ф. (2018). Культурна дипломатія України: сучасний стан та перспективи. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*, 18–19, 87–99. http://iir.univ.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3377
- Сербін, О. (2025). Українська бібліотечна спільнота: виклики та можливості міжнародної співпраці. *Бібліотечний вісник*, 1, 40–44.
- Сердюк, С., & Герасимова, С. (2022). Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*, 3(29), 9–14.
- Смівливість говорити та спільно діяти у часи війни: проведено Форум міжнародного партнерства для бібліотек*. (2022, 21 листопада). Бібліотечна країна. <https://livelibrary.com.ua/news/international-forum-libraries>
- Українська бібліотечна асоціація. (б.д.). *Головна*. Взято 21 травня 2025 з <https://ula.org.ua>
- Українська бібліотечна асоціація. (2025, 27 травня). «Українська книжкова полицка» у Польщі. <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5374-ukrainska-knyzhkova-polychka-u-polshchi>
- Шендрик, О. О. (2018). *Міжнародне співробітництво публічних бібліотек України (90-ті рр. XX ст. – XXI ст.)* [Дисертація кандидата наук із соціальних комунікацій, Київський національний університет культури і мистецтв]. <https://uacademic.info/ua/document/0419U000125>
- Яворська, Т., & Лихогляд, А. (2025). Міжнародна співпраця бібліотек України: сучасний стан і перспективи розвитку. *Вісник Книжкової палати*, 5, 31–39. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.5\(346\).31-39](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.5(346).31-39)
- Austria in Ukraine. (n.d.). *Home*. Retrieved May 21, 2025, from <https://austriaukraine.com/de/>
- Ukrainian Institute. (б.д.). *Головна*. Взято 21 травня 2025 з <https://ui.org.ua/>
- USC Center on Public Diplomacy. (n.d.). *Nikolas J. Cull*. Retrieved May 21, 2025, from https://uscpublicdiplomacy.org/users/nicholas_cull

REFERENCES

- Andriienko, P. P. (2020). Mizhnarodni kulturni vzaiemyny v novykh realiakh [International cultural relations in new realities]. In V. Medvedieva & O. Shendryk, *Mizhnarodne spivrobitnytstvo publichnykh bibliotek Ukrainy* [International cooperation of public libraries of Ukraine] (pp. 10–11). Lira-K [in Ukrainian].
- Austria in Ukraine. (n.d.). *Home*. Retrieved May 21, 2025, from <https://austriaukraine.com/de/> [in German].
- Beleva, Y. (2024, May 24). "Tsyvilizatsiia povynna peremohty varvarstvo" ["Civilization must defeat barbarism"]. Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine. <https://nlu.org.ua/article.php?id=601> [in Ukrainian].
- Horban, Yu., Prokopenko, L., & Karakoz, O. (2025). Spetsyfika diialnosti publichnykh bibliotek Ukrainy za umov rosiisko-ukrainskoi viiny [Specification of Ukrainian public libraries' activity in the conditions of Russian-Ukrainian war]

- activities in conditions of the Russian-Ukrainian war]. *Ukrainian Information Space*, 1(15), 188–200. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(15\).2025.335357](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(15).2025.335357) [in Ukrainian].
- Interviu z ukrainkoïu Viroïu Eren, bibliotekarkoïu v Londoni [Interview with Ukrainian Vera Eren, a librarian in London]. (2023, July 14). Library Country. <https://livelibrary.com.ua/news/vira-eren/> [in Ukrainian].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2016, March 23). *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku bibliotechnoi spravy na period do 2025 roku "Iakisni zminy bibliotek dlia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy"* [On approval of the Strategy for the development of libraries for the period up to 2025 "Qualitative changes in libraries to ensure sustainable development of Ukraine"] (Order No. 219-r). Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Klymenko, O. Z., & Sokur, O. L. (2020). Mizhnarodne spivrobitnytstvo bibliotek – vazhlyvyi skladnyk stratehichnykh komunikatsii [International library cooperation – important component of strategic communications]. *Library Mercury*, 2(24), 125–137. [https://doi.org/10.18524/2707-3335.2020.2\(24\).202076](https://doi.org/10.18524/2707-3335.2020.2(24).202076) [in Ukrainian].
- Lesya Ukrainka Public Library. (2022, May 4). *Knyzhky vslid: aktsiia* [Books in the future: Promotion]. <https://luki.kyiv.ua/knyzhky-vslid-aktsiya/> [in Ukrainian].
- Matvienko, V., & Shynkarenko, T. (2021). Kulturna dyplomatiia yak napriam zovnishnoi polityky derzhavy [Cultural diplomacy as a direction of state foreign policy]. In I. Matiash & V. Matvienko (Eds.), *Kulturna dyplomatiia* [Cultural diplomacy] (pp. 7–20). DP "HDIP". <https://sshd.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/ukr.pdf#page=7> [in Ukrainian].
- Medvedieva, V., & Shendryk, O. (2020). *Mizhnarodne spivrobitnytstvo publichnykh bibliotek Ukrainy* [International cooperation of public libraries of Ukraine]. Lira-K [in Ukrainian].
- Pashkova, V. S. (2010). *Evoliutsiia natsionalnykh bibliotechnykh asotsiatsii (1876–2009)* [Evolution of National Library Associations (1876–2009)] [Abstract of DSc Dissertation, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine] [in Ukrainian].
- Rzhevska, N. F. (2018). Kulturna dyplomatiia Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy [Cultural diplomacy of Ukraine: Current status and prospects]. *International Relations. "Political Science" Series*, 18–19, 87–99. http://iir.univ.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3377 [in Ukrainian].
- Serbin, O. (2025). Ukrainska bibliotechna spilnota: vyklyky ta mozhlyvosti mizhnarodnoi spivpratsi [Ukrainian library community: Challenges and opportunities of international cooperation]. *Bibliotechnyi visnyk*, 1, 40–44 [in Ukrainian].
- Serdiuk, S., & Herasymova, S. (2022). Biblioteki Ukrainy pid chas viiny: adaptatsiia do novykh realii ta vyznachennia priorytetiv [Libraries of Ukraine during the war: Adaptation to new realities and setting priorities]. *Bibliotechnyi forum: istoriia, teoriia i praktyka*, 3(29), 9–14 [in Ukrainian].
- Shendryk, O. O. (2018). *Mizhnarodne spivrobitnytstvo publichnykh bibliotek Ukrainy (90-ti rr. XX st. – XXI st.)* [International cooperation of public libraries of Ukraine (90th years of the XXth century – the beginning of XXI century)] [PhD Dissertation, Kyiv National University of Culture and Arts]. <https://uacademic.info/ua/document/0419U000125> [in Ukrainian].
- Smilyvist hovoryty ta spilno diaty u chasy viiny: provedeno Forum mizhnarodnoho partnerstva dlia bibliotek [Courage to speak and act together in times of war: International Partnership Forum for Libraries held]. (2022, November 21). Library Country. <https://livelibrary.com.ua/news/international-forum-libraries> [in Ukrainian].
- Ukrainian Institute. (n.d.). *Holovna* [Home]. Retrieved May 21, 2025, from <https://ui.org.ua/> [in Ukrainian].
- Ukrainian Library Association. (n.d.). *Holovna* [Home]. Retrieved May 21, 2025, from <https://ula.org.ua> [in Ukrainian].

- Ukrainian Library Association. (2025, May 27). "*Ukrainska knyzhkova polychka*" u Polshchi ["Ukrainian Bookshelf" in Poland]. <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5374-ukrainska-knyzhkova-polychka-u-polshchi> [in Ukrainian].
- USC Center on Public Diplomacy. (n.d.). *Nikolas J. Cull*. Retrieved May 21, 2025, from https://uscpublicdiplomacy.org/users/nicholas_cull [in English].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (1995, January 27). *Pro biblioteki i bibliotечnu spravu* [On libraries and librarianship] (Law No. 32/95-VR). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2010, December 14). *Pro kulturu* [On culture] (Law No. 2778-VI). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> [in Ukrainian].
- Vylehzhaniina, T. (2016). *Ukrainski biblioteki v protsesi yevrointehratsii* [Ukrainian libraries in the process of European integration]. *Bibliotечna planeta*, 3, 4–6 [in Ukrainian].
- Yavorska, T., & Lykhohliad, A. (2025). *Mizhnarodna spivpratsia bibliotek Ukrainy: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku* [International cooperation of Ukrainian libraries: The current state and prospects of development]. *Bulletin of the Book Chamber*, 5, 31–39. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.5\(346\).31-39](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.5(346).31-39) [in Ukrainian].

UDC 021.64(100):027.022(477):[327:008:316.752]:355.01(477-651.2:470-651.1)

Oleksandr Tsimokh,
PhD Student,
Kyiv National University of Culture and Arts
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: a.tsimokh@gmail.com
ORCID ID: 0009-0000-3343-4495

INTERNATIONAL COOPERATION OF UKRAINIAN PUBLIC LIBRARIES WITHIN THE CULTURAL DIPLOMACY FRAMEWORK UNDER THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR CONDITIONS

The aim of the article is to identify main directions and determine tendencies of the international cooperation of Ukrainian public libraries within the framework of cultural diplomacy under the russian-Ukrainian war conditions.

The methodological basis of the article grounds on the complex of approaches to scientific knowledge (objectivity, connection between theory and practice), the principle of unity of interconnection with modern conditions and methods (analysis, cognitive method, structural-functional method, descriptive method, synthesis).

The scientific novelty lies in determining the main directions in the cultural cooperation of public libraries of Ukraine under in the russian-Ukrainian war conditions and offers for expanding its forms within the framework of cultural diplomacy.

Main conclusions. It was found that the study of the international library cooperation is in the focus of the scientists' attention, as it plays an important role in international relations, contributes to solving global problems through the society's integration. It is determined that cultural diplomacy is an important component of international relations, the so-called "soft power" of the state, which allows it to influence other countries via culture, ideas and values, as opposed to "hard power", which acts exclusively via the military or economic pressure.

It is grounded that international cooperation between public libraries in Ukraine is an extremely important tool of cultural diplomacy, contributing to the presentation of the cultural heritage of our country to the world community; the popularisation of the Ukrainian language in the world; the expansion of international cooperation; the development of the intercultural

dialogue; the counteraction to information aggression. It is found that through the promoting of culture and strengthening of international relations, a positive state image in the world is formed for many years. Libraries are a permanent centre of culture that play an important role in preserving and popularising the cultural heritage, demonstrating to the whole world the resilience and indomitability of the Ukrainian people in difficult circumstances.

Keywords: martial law in Ukraine; cultural diplomacy; intercultural communication; international interaction; Yaroslav the Wise National Library of Ukraine; partnership; public libraries; russian aggression.

Надійшла 26.06.2025

Прийнята 19.09.2025

Стаття була вперше опублікована онлайн 29.12.2025

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.